

«Рух на Захід»: українські вчені в умовах вимушеної міграції (2014–2022)

Проект присвячений вимушеній міграції вчених з території проведення воєнних дій в Україні. Перша хвиля міграції розпочалася в 2014 році з території Донбасу та мала характер внутрішньої міграції, пов'язаної з переміщенням навчальних закладів та частини їхнього науково-викладацького персоналу на територію Центральної та Західної України. Друга хвиля почалася після 24 лютого 2022 року і переросла у міграцію до країн Європи.

Метою проекту є, з одного боку, вивчення зміни стратегій виживання, побудови кар'єри в екстремальних умовах, ступеня солідарності та співпраці всередині наукової спільноти. З іншого боку, нас цікавитимуть мотиви та ступінь залучення представників приймаючих сторін щодо вимушених мігрантів.

Автори проекту планують дослідити динаміку цих явищ протягом усього періоду вимушеної міграції, що передбачає аналіз «очікувань» і «перших зіткнень» з реальністю. Надалі цей проект може стати основою для дослідження довгострокових процесів зміни конфігурації європейської наукової спільноти, наукового клімату, ступеня інтеграції у світову наукову спільноту українських вчених після завершення воєнного конфлікту.

Методика проекту передбачає збір та аналіз усноїсторичних інтерв'ю з представниками вищих навчальних закладів України. Ця робота проводитиметься у два етапи. Перший етап передбачає вивчення «очікувань та процесу адаптації», а другий буде зосереджений на аналізі обраних українськими вченими стратегій поведінки (повернення на батьківщину, ізоляція, інтеграція до культурного, наукового, соціального простору країн, що приймають, подальша еміграція) в історичній перспективі. Особлива увага приділятиметься вченим Донбасу, досвід яких дозволить побачити динаміку відповідних процесів. Водночас, інтерв'ю з вченими з інших регіонів України розширять можливості для їхнього порівняльного аналізу. Крім того, у межах проекту буде зібрано інтерв'ю у представників наукової спільноти європейських країн, які безпосередньо беруть участь в акомодатії мігрантів з академічного середовища, тим самим сприяючи збереженню наукового потенціалу українських вчених.

На сьогоднішній день розроблено дві анкети. **Анкета для українських респондентів** (українською та російською мовами) включає блоки питань, пов'язані з прийняттям рішення про міграцію та вибір пункту призначення, очікуваннями та першими зіткненнями з реальністю (особливості організації виїзду, побутові умови, легалізація перебування), роздумами щодо подальшої професійної діяльності (її можливості/неможливості, зміни тематики наукової діяльності або сфери зайнятості), зміною кола спілкування, взаємодією з представниками сторони, що приймає, баченням своїх особистих і професійних горизонтів. Враховуючи серйозний травмуючий фактор подій, особлива увага під час інтерв'ювання приділяється емоційній складовій життя вчених-мігрантів.

В анкеті для представників наукової спільноти тих європейських країн, які приймають мігрантів, та хто безпосередньо включений до процесу інтеграції українських вчених до європейської наукової спільноти (англійською та російською мовами) порушуються питання про форми допомоги українським мігрантам, мотиви цієї діяльності та фактори, що впливають на її хід. Окрема увага приділяється настроям у місцевому суспільстві щодо мігрантів (з боку приватних осіб, офіційних органів влади, волонтерських організацій та адміністрації), очікуванням щодо культурної та професійної інтеграції українських вчених, а також можливої зміни конфігурації європейської наукової спільноти та особистих міжнародних зв'язків респондентів. Респондентам надається можливість оцінити особистий досвід у справі допомоги мігрантам, емоційну складову цієї роботи.